

BIBLIOGRAFIA

- Aleksandrowicz, J., Sobański, J. (2004). *Skuteczność psychoterapii poznawczej i psychodynamicznej*. Kraków: Komitet Redakcyjno-Wydawniczy Polskiego Towarzystwa Psychiatrycznego.
- Barlow, D. H. (1996). Health care policy, psychotherapy research, and the future of psychotherapy. *American Psychologist*, 51, 1050-1058.
- Clarke, G. N. (1998). Improving the transition from basic efficacy research to effectiveness studies: Methodological issues and procedures. W: A. Kazdin (red.), *Methodological issues & strategies in clinical research* (s. 541-560). Washington, D C: American Psychological Association.
- Czabała, J. C. (1987). Zmiana jako wynik psychoterapii. *Psychoterapia*, 62, 3, 37-41.
- Czabała, J. C. (1994). Wyniki badań nad psychoterapią – ich użyteczność dla praktyki klinicznej. *Psychoterapia*, 91, 4, 33-40.
- Frisch, M. B. (1998). Quality of life therapy and assessment in health care. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 5, 19-40.
- Howard, K. I., Moras, K., Brill, P., Martinovich, Z., Lutz, W. (1996). Evaluation of psychotherapy. Efficacy, effectiveness and patient progress. *American Psychologist*, 51, 1059-1964.
- Katschnig, H., Freeman, H., Sartorius, N. (red.) (1997). *Quality of life in mental disorders*. New York: Wiley.
- Lambert, M., Strupp, H., Horowitz, L. (1997). *Measuring patient changes: In mood, anxiety, and personality disorders*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Strupp, H. (1996). The tripartite model and the Consumer Reports Study. *American Psychologist*, 51, 1017-1024.
- Strupp, H. H., Hadley, S. W. (1977). A tripartite model of mental health and therapeutic outcome: With special reference to negative effects in psychotherapy. *American Psychologist*, 32, 187-196.
- Wampold, B. E. (1997). Methodological problems in identifying efficacious psychotherapies. *Psychotherapy Research*, 7, 21-43.
- West, S. (1985). Poza eksperyment laboratoryjny – plany eksperymentalne oraz quasi-eksperymentalne w otoczeniu naturalnym. W: I. Heszen-Niejodek, H. Sęk (red.), *Psychologia zdrowia* (s. 111-174). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN

Aleksandra Jaworska
Doktorantka Instytutu Psychologii
Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

Piotr Próchniak, *Podjęmowanie ryzyka a sens życia człowieka. Empiryczne badania psychologiczne*, Słupsk: Wydawnictwo Pomorskiej Akademii Pedagogicznej 2005, ss.

Literatura psychologiczna wzbogaciła się w ostatnim czasie o nową pozycję książkową. Na rynku ukazała się monografia Piotra Próchniaka *Podjęmowanie ryzyka a sens życia człowieka. Empiryczne badania psychologiczne*.

Problematyka ryzyka była i wciąż jest szeroko podejmowana w literaturze psychologicznej. Dotychczasowe badania koncentrowały się na modelowej reprezentacji ryzyka, jego percepcji i akceptacji. W psychologii różnic indywidualnych analizowane są zmienne

warunkujące angażowanie się w działania ryzykowne, koncentrując się głównie na zmiennych podmiotowych, takich jak poszukiwanie wrażeń, potrzeba osiągnięć i cechy osobowości. Badacze interesują się także treścią przeżyć osób ryzykujących.

Autor podjął nowe wyzwanie, skupiając się w swojej pracy na wymiarze egzystencjalnym zachowań ryzykownych. Stawia sobie za cel psychologiczną analizę związków podejmowania ryzyka z sensem życia.

Publikacja jest próbą nowego ujęcia problemu również ze względu na sposób rozumienia aktywności ryzykownej – zarówno w skali indywidualnej, jak i społecznej, do której autor wlicza działania związane z nowoczesną gospodarką i technologiami, takie jak inżynieria genetyczna, globalizacja czy broń atomowa.

Ryzyko jest analizowane na tle tego, jak człowiek doświadcza sensu własnego życia i co jest dla niego ważne w perspektywie nieuchronności jego przemijania. Autor słusznie zauważa, że przez całe życie spotykają nas sytuacje niepewności i zagrożenia. Świadomość trosk i zagrożeń życia umożliwia traktowanie ich jako wyzwanie oraz umożliwia rozwój. Niejednokrotnie jest koniecznym warunkiem poczucia sensu życia. Sens życia wiąże się z realizacją wartości. Im wyższe wartości człowiek preferuje, tym większe ryzyko niepowodzenia czy strat poniesionych przy ich realizacji.

Autor przeprowadza analizę teoretyczną i empiryczną wymiaru egzystencjalnego w aktywnościach ryzykownych, opierając się na dwóch zrealizowanych projektach badawczych. Pierwszy z nich dotyczył ryzyka rozumianego jako skłonność do podejmowania ryzyka fizycznego, drugi – ryzyka społecznego związanego z nowoczesną gospodarką i technologiami.

Książka szeroko podejmuje temat problematyki egzystencjalnej i ryzyka. Rozdział pierwszy poświęcony jest teoretycznym podstawom badań. Rozpoczyna się od wprowadzenia w psychologię egzystencjalną, skupiając się na poglądach Maya, Tillicha i Frankla. Przybliżona w nim została problematyka sensu życia, a także wyjaśniona jest sama kategoria sensu życia. Wyróżnione zostały pojęcia poczucia i potrzeby sensu życia oraz ich składowe. Przy problematyce sensu życia autor zamieszcza również podrozdziały poświęcone osobistemu systemowi wartości oraz spostrzeganiu perspektywy śmierci. W ostatniej części pierwszego rozdziału prezentowana jest zmienna ryzyka. Autor wskazuje na brak jednego modelu definiującego ryzyko. Rozróżnia tu ryzyko w skali indywidualnej, takie jak uprawianie sportów ekstremalnych, oraz ryzyko w skali społecznej – ucieleśniające zagrożenia płynące z rozwoju technologii, ekonomii i polityki. Dla dookreślenia pojęcia „ryzyko” jest ono opisane na ośmiu wymiarach (kontrola ryzyka, dobrowolność, katastroficznosc, bezpośredniość, surowość konsekwencji, częstość narażania na ryzyko, poziom wiedzy na temat ryzyka oraz nowość). Autor przywołuje liczne badania nad ryzykiem opisane w literaturze polskiej i zagranicznej, z których możemy dowiedzieć się o podmiotowych uwarunkowaniach podejmowania ryzyka. Opis ryzyka egzystencjalnego jako zjawiska psychologicznego domyka rozdział teoretyczny.

Ryzyko może towarzyszyć przy podejmowaniu ważnych życiowo decyzji. Im ważniejsza decyzja, tym większe ryzyko. W kwestiach decydujących o przyszłym życiu jesteśmy osobiście zaangażowani. Często akceptujemy możliwość niepowodzenia w imię wyższych wartości i związanej z nimi wyższej jakości życia. Ryzyko egzystencjalne podejmowane jest najczęściej w warunkach istotnej niepewności, niedookreśloności i otwar-

tości sytuacji. Jako przykład takich sytuacji autor podaje decyzje o małżeństwie czy wyborze zawodu.

Drugi rozdział jest przedstawieniem metodologii badań własnych. Pierwsze badanie ujmuje skłonność do podejmowania ryzyka fizycznego i wymiar egzystencjalny, a konkretnie: preferowane wartości, stosunek do śmierci, potrzebę sensu życia i poczucie sensu życia. Drugie badanie poświęcone jest związkowi ryzyka społecznego (związanego z nowoczesną gospodarką i technologiami) z realizacją wartości, odczuwaniem dylematów moralnych i poczuciem sensowności tych działań.

Autor zamieszcza informacje o metodach użytych w badaniach. Są to: Skala Poczucia Sensu Życia, Skala Potrzeby Sensu Życia oraz trzy autorskie metody: Skala stosunku do śmierci, Skala wartości oraz Skala do badania skłonności do podejmowania ryzyka fizycznego. W przypadku metod skonstruowanych na potrzeby realizacji badań podane są szczegółowe opisy ich konstrukcji, jak też wskaźniki psychometryczne. Badania zostały przeprowadzone na dwóch grupach (161 i 110 osób) studentów różnych kierunków słupskich uczelni.

W trzecim rozdziale zaprezentowane są wyniki przeprowadzonych badań. Wartości uzyskane w badaniach zastosowanymi metodami, jak i korelacje są czytelnie przedstawione w tabelach i na wykresach. Autor dobrze wykorzystuje otrzymane wyniki, poddając je zaawansowanym analizom statystycznym, między innymi analizie regresji wielokrotnej i analizie kanonicznej, która pozwala na wykrycie wielowymiarowych związków między zmiennymi. Badania ujawniają między innymi istotną dodatnią korelację skłonności do podejmowania ryzyka fizycznego z poczuciem i potrzebą sensu życia. Ryzyko gospodarcze i ekonomiczne było subiektywnie spostrzegane jako niższe, kiedy dotyczyło większych korzyści. Pojawienie się przy tym ryzyku dylematów moralnych korelowało dodatnio w sposób istotny z poczuciem zagrożenia.

Ostatni, czwarty rozdział poświęcony jest dyskusji i interpretacji wyników badań. Autor omawia tu związek poczucia i potrzeby sensu życia z podejmowaniem zachowań ryzykownych. Wskazuje, że aktywność ryzykowna często jest ukierunkowana na poszukiwanie sensu i znaczenia własnego życia. Nawiązując do wyników analiz statystycznych, prezentuje ciekawe wnioski, które nie zawsze są zgodne z intuicyjnym myśleniem o tematyce ryzyka w kontekście sensu życia i wartości. Przykładem może być spostrzeżenie, że właśnie osoby ryzykujące zdrowie i życie większą wagę przywiązują do jego sensu. Mają większą potrzebę szukania i łatwiej dostrzegają sens egzystencji niż ludzie unikający takiego ryzyka. Narażanie się nie jest więc wynikiem frustracji, a raczej ukierunkowaniem na zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych. Podsumowując przeprowadzone badania, autor wskazuje na możliwe kierunki dalszych poszukiwań uwikłania tematyki egzystencjalnej w doświadczeniu ryzyka, wskazując na uwzględnienie nowych zmiennych, jak też zastosowanie autorskich metod badań.

Książka Próchniaka jest ciekawym ujęciem problematyki, która ma już swój dorobek badawczy. Badanie związków ryzyka z egzystencjalnym wymiarem psychologicznym jest nowym spojrzeniem na to zagadnienie. Wiązanie zmiennych z dwóch różnych wymiarów okazało się odzwierciedlać trafną intuicję badacza. Aktywność ryzykowna dotyczy najbardziej podstawowych spraw życia człowieka: jego stosunku do śmierci, stosunku do siebie czy do życia w ogóle. Publikacja prezentuje w sposób bardzo rzetelny przeprowadzone

badania. Autor przejrzysto i dokładnie opisuje metodologię badań, która nie budzi zastrzeżeń. W aneksie zamieszcza wszystkie zastosowane metody. Wyniki badań i sposób ich analizy są jasno zaprezentowane. Wyczerpująca część teoretyczna i przeprowadzona dyskusja wyników umożliwi zrozumienie badanej rzeczywistości osobom zajmującym się innymi dziedzinami nauki, a ciekawa problematyka i wnioski mogą wzbudzić ich zainteresowanie.

Podjęcie ryzyka a sens życia człowieka jest cenną monografią, którą warto polecić nie tylko osobom zgłębiającym problematykę wartości, sensu życia i zachowań ryzykownych. Z zainteresowaniem może przeczytać ją każdy, kto interesuje się rozwojem osobistym człowieka i kto kiedykolwiek, patrząc na ludzi stawiających się w sytuacji zagrożenia własnego zdrowia lub życia, zadawał sobie pytanie „Dlaczego oni to robią?”

Marcin Młynarczyk
doktorant Katedry Psychologii Osobowości KUL

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI “PSYCHOLOGY FOR THE 21ST CENTURY”, WIEDENŃ, 27-30 CZERWCA 2005 ROKU

Instytut Neuwaldegg jest centrum konferencyjnym utworzonym przez fundację EICEE (Educational Initiative for Central and Eastern Europe). Jest to organizacja pozarządowa zajmująca się działalnością edukacyjną skierowaną do studentów z Europy Środkowej i Wschodniej. Instytut korzysta z doradztwa znaczących osób świata nauki i polityki, do których należą m.in. Władysław Bartoszewski oraz Vaclav Havel.

Konferencje organizowane przez Instytut Neuwaldegg dotyczą przede wszystkim domeny nauk politycznych, prawa, filozofii, historii i kultury. Motywem przewodnim spotkań są głównie zagadnienia dotyczące społeczeństwa demokratycznego, praw i obowiązków obywatelskich, relacji między wolnością, moralnością i życiem gospodarczym, aktualnych społecznie pytań z zakresu etyki, jak również socjokulturowych problemów dotykających konkretne regiony Europy Środkowo-Wschodniej.

Z uwagi na interdyscyplinarny charakter działalności, tym razem Instytut był organizatorem konferencji psychologicznej, która odbyła się w dniach 27-29 czerwca 2005 r. Spotkanie miało charakter międzynarodowy. Uczestnikami konferencji byli studenci psychologii studiów magisterskich i doktoranckich z krajów Europy Środkowo-Wschodniej (m.in. Polski, Słowacji, Czech, Rumunii, Bułgarii, Ukrainy) i Rosji.

Tematem przewodnim konferencji były kwestie dotyczące wartości aplikacyjnych psychologii w XXI wieku, w szczególności na tle problemów społecznych tzw. ery post-sowieckiej. Program konferencji obejmował wykłady oraz uzupełniające je spotkania